

NPLD Noorteprojekt 08: Prioriteedid keelelise mitmekesisuse edendamiseks noorte seas

NPLD Kohalik noortereport: eesti keel/Eesti

Ülevaate koostaja: Laura Kirss, Poliitikauuringute Keskus PRAXIS
Tõlge eesti keelde¹: Esta Prangel

1. Sissejuhatus

NPLD Noorteprojekti eesmärgiks oli heita pilk Eesti noorte keelekasutusele erinevates valdkondades. Projekt keskendus 12-19-aastastele noortele ning nende keelekasutusele. Projekt viidi läbi vastavalt NPLD antud juhistele:

- **Kirjanduse ülevaade**
Projekti üheks osaks oli ülevaate saamine senistest uurimustest noorte kohta eestikeelses kogukonnas. Lisaks hõlmas see tegevus ülevaate saamist valdkonnas senitehtud ja käimasolevatest projektidest ning aktiivsetest noorteorganisatsioonidest.
- **Kolm fookusgruppi 12-19-aastaste õpilastega**
Fookusgrupp 18-19-aastaste õpilastega viidi läbi Tallinnas. Teine, 15-16-aastaste õpilastega toimus Narvas. Kolmas fookusgrupp toimus Eesti suuruselt teises linnas Tartus. Erinevad piirkonnad valiti eesmärgiga võrrelda erinevat tausta ja keelekogemusega noorte nägemusi. Sellest tulenevalt esindas Tallinn pealinna regiooni, kus eesti keele kõnelejaid on 60% kogu elanikkonnast. Narva esindas aga venekeelse enamusega piirkonda (vaid 20% räägivad eesti keelt). Tartu on seevastu eestikeelse enamusega piirkond, kus 85% elanikest kõneleb eesti keelt.
- **Õpikoda**
Õpikoda viidi läbi koostöös noortevaldkonna esindajatega (kaasatud ei olnud haridustöötajad). Osalejate hulka kuulusid Eesti Noorsootöö Keskuse, Eesti Noorteühenduste Liidu ja Eesti Õpilasesinduste Liidu esindajad. Kutsutud oli ka võtmetähtsusega Eesti Noorte Keeleorganisatsioon, kuid kahjuks neil ei olnud võimalik osaleda.

---

¹ Käesolev raport on tõlge inglisekeelsest originaalversioonist.

2. Sotsiolingvistiline kontekst

2.1 Lühike ülevaade eesti keele kõnelejate sotsiolingvistilisest taustast

Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseadusele (1992) on Eesti riigikeel eesti keel. Statistikaameti 2009. aasta andmetel on Eesti rahvaarv hetkel 1,34 miljonit². Kogu maailmas eesti keelt emakeelena kõnelejate arv on praegu 1 082 000: 922 000 Eestis ja 160 000 mujal, peamiselt Rootsis, Soomes, Saksamaal, Ameerika Ühendriikides, Kanadas ja Venemaal³.

2000. aasta rahvaloenduse andmetel räägib eesti keelt teise keelena 167 804 Eesti elanikku (Statistikaamet⁴). Graafikud Lisas 1 annavad detailse ülevaate eesti keele kõnelejaist Eestis eri vanuserühmade lõikes. Võib näha, et aastal 2000 oli enim eesti keele kõnelejaid 10-14-aastaste hulgas. Pääaegu 75 000 isikut vanuses 10-14 oskasid rääkida eesti keeles. See vanuserühm moodustab 8% kõigist eesti keele kõnelejaist Eestis. Suuruselt järgmised eesti keele kõnelejate rühmad koosnesid samuti noorukitest. Ligi 70% isikutest vanuses 15-19 oskasid eesti keelt (7,5%). Üldiselt väheneb eesti keele kõnelejate arv vanuse suurenedes: kui eesti keele kõnelejaid vanusegrupis 30-34 oli 62 000, siis 50-54 aastaste hulgas oli see juba langenud 54 000 inimeseni. 70-74 aastaste hulgas oli see arv ainult 40 000.

Lisa 2 annab ülevaate eesti keele kõnelejaist piirkonniti. Nagu jooniselt näha, on eesti keele kõnelejate osakaal erinev: pealinnas Tallinnas on pääaegu 60% elanike emakeeleks eesti keel ja pääaegu 40% elanikel vene keel. Samas on Tartus vene keele kõnelejaid vaid 15%. Seevastu Ida-Virumaal on vene keele kõnelejate hulk väga suur – ligi 80% on vene keele ning vaid 18% eesti keele kõnelejad.

Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse preambulale (1992) peab riik tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade. Riik peab kindlustama järgmise: igaühel on õigus saada eestikeelset haridust; igaühel on õigus pöörduda riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende ametiisikute poole eesti keeles ja saada eestikeelseid vastuseid; riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asjaajamiskeel on eesti keel. Keelekasutust puudutavad sätted põhiseaduses on täpsustatud keeleseaduses (1995). Seadus määrab kindlaks valdkonnad, milles eesti keele kasutamine on kohustuslik; rahvusvähemuste keele riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes kasutamise tingimused ja ulatuse ning rahvusvähemuste keelte kasutamise nende kultuuriomavalitsustes.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse seadusele kuulub keelepoliitika Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) valitsemisalasse. HTM kujundab ja korraldab riiklikku keelepoliitikat, valmistab ette vastavasisulised seaduseelnõud, koordineerib eesti keele uurimist, tuginedes Eesti Keele Arendamise Strateegiale (EKAS) ja juhib selle rakendamist. HTM-i tegevuse eesmärgiks on tagada eesmärgipärane ja tõhus keelepoliitika rakendamine, mis toetab eesti keele arengut, sealhulgas riiklike arengukavade väljatöötamist keele valdkonnas ja teiste riiklike arengukavadega vastavuse tagamist. Eesti keelenõukogu (EKN) töötab HTM-i juures, nõukogu ülesandeks on pidevalt jälgida ja analüüsida Eesti keeleolukorda ja esitada ettepanekuid riikliku keelepoliitika, sealhulgas selle rahastamise kohta. Eesti keelenõukogu jälgib EKAS-i täitmist. Teised selle valdkonna asutused ja organisatsioonid on ära toodud Lisas 3.

Käesolev osa tugineb Keelehariduspoliitika ülevaate Eesti raportile 2008.

² <http://pub.stat.ee/px-web.2001/dialog/statfileri.asp>

³ http://www.estonica.org/est/lugu.html?kateg=6&alam=100&menyy_id=1080

⁴ <http://pub.stat.ee/px-web.2001/dialog/statfileri.asp>

2.2 Lühike ülevaade noortest

Vastavalt Eesti noorsootöö strateegiale 2006-2013⁵ kuuluvad noorte hulka isikud vanuses 7-26. Vastavalt 2000. aasta rahvaloenduse andmetele oli 5-29-aastaste hulgas eesti keelt kõnelevaid noori 332 500 ja vanusevahemikus 10-24 aastat peaaegu 207 000.

Eesti haridussüsteemis lubavad riiklikud regulatsioonid laiaulatuslikku vabadust õppekeele valikul. Põhimõtteliselt võib õppekeeleks olla ükskõik milline keel. Keele valik on jäetud õppeasutuse omaniku otsustada. Vastavalt Eesti Vabariigi haridusseadusele (§4) on kõigil sõltumata nende asukohast Eestis võimalus omandada eestikeelne haridus. Haridusasutustes või õpperühmades, kus õppekeeleks või töökeeleks pole eesti keel, tagatakse eesti keele õpetamine kooskõlas vastava haridustaseme seadusandluses ette nähtud korra ja tingimustega. Eesti keel on kohustuslik aine alates alusharidusest kuni keskhariduse lõpetamiseni. Eesti õppekeelega koolides õpitakse eesti keelt emakeele või õppekeelena 1. klassist gümnaasiumi lõpuni. Muu õppekeelega koolides õpitakse eesti keelt 1. klassist gümnaasiumi lõpuni teise keelena. Riiklikus õppekavas sisaldub ka vene keele kui emakeele või vene keele kui haridusasutuse õppekeele ja vene kirjanduse ainekava, samas on määratud kindlaks kohustuslike tundide arv vastavalt õppetasele. Koolis, milles ei kasutata eesti keelt õppekeelena, on kohustuslik A võõrkeel eesti keel, mille tunnid algavad 1. klassist. (Keelehariduspoliitika ülevaade: Eesti raport 2008).

Eelmisel õppeaastal (2007/2008) oli Eestis eesti keeles põhi- ja keskharidust (1.-12. klassini, välja arvatud erivajadustega õpilaste koolid) omandavate õpilaste arv 118 000⁶. Seevastu põhi- ja keskharidust mõnes teises keeles (peamiselt vene keeles) omandavate õpilaste arv oli vaid 32 700. Eesti keeles põhi- ja keskharidust omandavate õpilaste osatähtsus on aasta-aastalt suurenenud. Kui 2000/2001. õppeaastal oli eesti õppekeele osakaal 73%, siis 2006/2007. õppeaastaks oli see kasvanud 78%-ni. See trend jätkub eeldatavasti ka tulevikus. Üleüldise õpilaste arvu vähenemise taustal on märgata vene keeles õppivate õpilaste arvu selget langust. Vastavalt HTM-i prognoosile langeb vene keeles õppivate õpilaste arv 2013. aastaks 17 500-ni. (HTM-i statistika)

Vastavalt kutseõppeasutuse seadusele on eesti keelest erineva õppekeelega kutseõppeasutustes eesti keele õpe kohustuslik gümnaasiumi tasemel. 2007/2008. õppeaastal oli eesti keeles õppivate kutseõppeasutuste õpilaste arv 19 700 ja vene keeles õppivate õpilaste arv 7 700.

Vastavalt ülikooliseadusele ja rakenduskõrgkooli seadusele on ülikoolide õppekeel eesti keel; teiste keelte kasutamise otsustab haridusasutuse nõukogu või haridus- ja teadusminister. Need seadused ei määratle aga õppekeele käsitust. Erandiks on võõrfiloloogia ained, mille puhul on õppekeeleks sihtkeel (näiteks inglise filoloogia puhul õpetatakse lisaks inglise keelele ka teisi aineid inglise keeles). 2007/2008. õppeaastal oli Eestis akadeemilisel tasemel võimalik õppida eesti, vene või inglise keeles. Tavaliselt on õppekeeleks eesti keel, kuid 2007. aastal oli peaaegu pooltes ehk 35-st kõrgemast õppeasutusest 16-s võimalik õppida ka vene õppekeelega rühmades. Vene keel on sagedasim õppekeel erarakenduskõrgkoolides: 8 koolis 11-st. Kaheksas riiklikus rakenduskõrgkoolis on õppekeeleks eesti keel, kuid ühes sellises kõrgkoolis on avatud ka vene õppekeele rühm. (Keelehariduspoliitika ülevaade: Eesti raport 2008)

Vastavalt ülikooliseadusele ja rakenduskõrgkooli seadusele on üliõpilastel, kelle eesti keele oskus pole piisav eesti keeles õppimiseks, võimalus eesti keele süvaõppeks. Sellisel juhul pikendatakse nende õpingute nominaalaega kuni ühe akadeemilise aasta võrra. 2007/2008. õppeaastal omandas kokku 68 000 üliõpilasest 60 000 kõrgharidust eesti keeles. Seevastu vene keeles õppis 7 000 ja inglise keeles 1 000

⁵ <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=7157>

⁶ <http://www.hm.ee/index.php?03264>

üliõpilast. 2007. aastal õppis 270 kõrgharidusasutuse üliõpilast süvitsi eesti keelt. (Keelehariduspoliitika ülevaade: Eesti raport 2008)

Vastavalt noorsootöö seadusele ja kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele on kohalik omavalitsus vastutav noorsootöö korraldamise eest oma haldusalas ja vastavalt noorsootöö kutseala kirjeldusele võib kohalik omavalitsus delegeerida noorsootöö kohustused kolmandale sektorile. Noortevaldkonna eest vastutab HTM, kes kavandab noortepoliitikat ja korraldab noorsootööd, aitamaks kaasa noorte osalemisele ja ühiskonda lõimumisele, koordineerib kohalike omavalitsuste tegevust selles valdkonnas ja teostab järelevalvet oma rakendusüksuse – Eesti Noorsootöö Keskuse – üle. Riiklikul tasandil on peamine koostööpartner Noortepoliitika Nõukogu, kes nõustab haridus- ja teadusministrit.

Noorte eesti keele kasutamise toetamiseks või edendamiseks ei viida ellu just paljusid noorteprojekte ja -algatusi. Eesti Emakeeleõpetajate Selts on korraldanud õpilastele keeleteemalisi võistlusi. On toimunud eesti kirjanike tekstide lugemise, eesti keele e-õppematerjalide koostamise, esseede ning raamatuarvustuste kirjutamise ja erinevate autorite teoste deklameerimise konkursid. Need on siiski üsna akadeemilise orientatsiooniga õpetajate algatatud konkursid. Käesoleva projekti raames ei olnud võimalik välja tuua ühtki noorte algatatud projekti, mille eesmärk olnuks eesti keele kasutamise edendamine.

Uuringud noorte keelehoiakutest Eestis on samuti üsna piiratud. Leidub üks uurimus aastast 2004. Martin Ehala ja Katrin Niglas viisid läbi uuringu Eesti gümnaasiumiõpilaste keelehoiakute kohta⁷. Uuringu tulemustest nähtus, et 18% eesti õpilastest vanuses 16-19 kasutavad inglise keelt tihti oma igapäevategevustes. 25% vastajaist arvas, et 30 aasta jooksul kaotab eesti keel oma tähtsuse ärivaldkonnas. Suur hulk (44%) õpilasi eelistas oma lapsi tulevikus koolitada inglise keeles. 73% õpilastest pooldas kakskeelset (eesti ja inglise) haridussüsteemi. Autorid järeldasid, et suur osa eesti noortest omistavad eesti keelele madalat instrumentaalset väärtust. Need, kes eesti keelele eriti madalat instrumentaalset väärtust omistavad, on pärit heal järjel peredest, elavad pealinnas ja käivad laiendatud inglise keele õppekavaga koolides (selektiivsed eliitkoolid). Kuigi eesti keelt liigitatakse objektiivsete kriteeriumide alusel kõrge etnolingvistilise elujõulisusega keeleks, paistab, et Eesti noorte keelehoiakud kujutavad sellele ohtu. Ehala ja Niglase järgi on kõige murettekitavam valdkond haridussfäär. Kui väheneb nõudlus eestikeelse hariduse järele, võib see olla ohtlik hariduse kvaliteedile. See võib omakorda viia eesti keele toetamise süsteemi lagunemiseni. Sellele vaatamata nähtub uurimusest, et eesti õpilased hindavad eesti keelt kõrgelt identiteedi perspektiivist – ainult 14% arvas, et nad ei kasutaks mitte-eestlasega abielludes eesti keelt oma abikaasa või lapsega suheldes.

Teine uurimus võõrkeelte kasutamise kohta Massolt ja Vihalemmalt⁸ näitas, et inglise keele kasutus arvutialaste küsimuste korral on märkimisväärselt suurem noorte hulgas. Näiteks kui 15-19-aastastest kasutab inglise keelt e-kirjavahetuses, foorumites ja jututubades 42%, siis 30-44 aasta vanustest teeb seda vaid 26%. 15-19-aastastest kasutab internetis inglise keelt 69%, samas kui 30-44 aastastest teeb seda 45%. 15-19-aastastest loevad arvutit kasutades inglisekeelseid menüüsid ja juhendeid 79%, 30-44 aastastest aga 65%.

3. Tulemused

Üldiselt ei tulnud fookusgrupi aruteludel välja suuri erinevusi vanuse lõikes. Suured olid erinevused aga nende noorte vahel, kes olid pärit eri piirkondadest ning kelle keelelised taustad erinesid. Seetõttu pole järgnevas ülevaates tehtud suuri eristusi vanuserühmade põhjal. Kui vanuse erinevused eksisteerisid, on need välja toodud.

⁷ Ehala, M., and Niglas, K. 2006. „Language Attitudes of Estonian Secondary School Students“ Journal of Language, Identity, and Education, 5(3), 209-227.

⁸ Masso, A., and Vihalemm, T. 2005. “Võõrkeelte oskus ja kasutamine, seos sotsiaalse integratsiooni ja mobiilsusega Eesti ühiskonnas 2002-2003” Raport Haridus- ja Teadusministeeriumile

3.1 Eesti keele kasutus sõpradega suhtlemisel

Eesti taustaga õpilased suhtlevad oma sõpradega loomulikult eesti keeles, eriti piirkondades, mille enamus on eestikeelne. Kirde-Eestis, kus enamus räägib vene keelt, on sage, et eesti õpilastel on ka venelastest sõpru. Sellisel juhul ollakse sunnitud venelastest sõpradega suheldes kasutama peamiselt vene keelt: vene õpilased pole väga agarad eesti keeles rääkima ning nende eesti keele oskus pole piiratud praktiseerimisvõimaluste tõttu piisavalt hea.

Keelelisest taustast sõltumata on sõprade seas üldlevinud slängi kasutamine. See sisaldab endas slängisõnu eesti, inglise ja sagedamini Kirde-Eestis ka vene keeles. Ilmneb, et släng on enam levinud noorte õpilaste hulgas, samas kui vanemad õpilased Tallinnas paistavad olevat rohkem teadlikud oma keelekasutusest. 18-19-aastased Tallinna õpilased ütlesid, et nad pööravad rohkem rõhku oma keelekasutusele. Selle põhjuseks võib olla kohustus gümnaasiumi lõpus sooritada eesti keele eksam. Nooremad õpilased vanuses 13-14 uskusid, et täiskasvanuna hakkavad nad kasutama vähem slängi ning ingliskeelseid sõnu. Neile tundus loomulik, et vanemaks saades muutub inimeste keelekasutus korrektsemaks.

Mitte-eestikeelse taustaga õpilased paistavad oma sõpradega suheldes kasutavat oma kodukeelt. Näiteks kasutab üks vene õpilane Tallinnast oma sõpradega suheldes ainult vene keelt. Ta kasutab küll eesti keelt koolis, kuid suhtlus sõpradega toimub vene keeles. Segataustaga õpilased (näiteks üks vanem eestlane, teine venelane) suhtlevad vastavalt vajadusele sõpradega mõlemas keeles vaheldumisi. Kui õpilastel on nii eesti kui vene taustaga sõpru, siis Tallinnas on levinud, et suhtlusvahendina kasutatakse eesti keelt. Üks tütarlaps Tallinnast, kellel oli nii eestlastest kui venelastest sõpru, ütles, et kui seltskonnas on nii eestlasi kui ka venelasi, kasutatakse üldiselt eesti keelt. Kuna ta venelastest sõbrad käivad samuti eesti koolides, on eesti keelele ümberlülitumine lihtne. Samas on eestlaste jaoks keeruline vene keelt kasutada, kuna nende vene keele oskus on äärmiselt nõrk. Seevastu Kirde-Eestis on sage, et segaseltskondades lülituvad eestlased ümber vene keelele, kuna venelaste eesti keele tase on üldiselt kehvapoolne.

3.2 Eesti keele kasutus pereringis

Eesti taustaga õpilaste puhul on jällegi loomulik, et pereliikmetega suhtlemisel kasutavad nad eesti keelt. Eesti keelt ei kasutata, kui vanemad või üks vanem ei ole eesti päritolu. Seetõttu kasutavad vene taustaga õpilased oma pereliikmetega suheldes vene keelt. Õpilased, kelle vanemad on eri rahvusest, kasutavad vastavaid keeli vaheldumisi. Näiteks noormees Narvast kasutab vene keelt oma emaga ja eesti keelt oma isaga. Tütarlaps Tartust kasutab aga soome keelt oma emaga ja eesti keelt isaga suheldes.

Võib ka öelda, et vene taustaga õpilased otsustavad pereliikmetega suheldes vahel vajadusel eesti keele kasuks. Näiteks ütles üks vene kodukeelega noormees, et kasutab aeg-ajalt emaga rääkides eesti keelt, kui tahab, et isa aru ei saaks. Sellisel juhul kasutatakse eesti keelt salakeelena.

Võib ka juhtuda, et eesti taustaga õpilased kasutavad pere keskel mingit muud keelt peale eesti keele. Näiteks üks uurimuses osalenu Tallinnast sõlmis oma vennaga kokkuleppe, mille kohaselt nad rääkisid inglise keele harjutamise eesmärgil ühe kuu vältel ainult inglise keeles.

Mõned õpilased töid välja, et nad kasutavad inglise keelt laiemas pereringis. Ameerika Ühendriikides, Soomes või Rootsis elavad sugulased on tihti eesti keele unustanud ning seetõttu toimub suhtlus nendega inglise keeles.

3.3 Eesti keele kasutus sporditegevustes

Eri spordialadega tegeledes kasutavad enamiku Eesti piirkondade õpilased eesti keelt. Spordirühmade keel kaldub olema eesti keel. Kirde-Eestis on sage eesti keele

kõrval vene keele kasutamine. Spordirühmade koosseis mõjutab keelekasutust. Kui vene taustaga õpilasi on rohkem, peavad eesti õpilased ümber lülituma vene keelele.

Kui treeningukaaslaste hulgas on venelasi, kasutatakse paljudes Eesti piirkondades vahel ka inglise keelt. Tallinna noormeeste treeningurühmas oli venelasi, kellega vajadusel inglise keeles suheldi, kuna eestlased ei osanud vene keelt ja nende konkreetsete venelaste eesti keele oskus oli kehv. Üks naissoost uuringus osalenu Tartust tõi samuti välja, et vahel peab ta oma venelasest treeningukaaslasega suhtlemiseks inglise keelt kasutama.

Kuigi suhtlus leiab aset eesti keeles või Kirde-Eestis ka vene keeles, on inglise keele kasutamine üsna sage. Seda tuleb ette eelkõige uuemate spordialade puhul (näiteks BMX, uisutamine, rulluisutamise, nöödistants). Nende spordialade ingliskeelne terminoloogia pole veel eesti keelde tõlgitud. Seetõttu on aktsepteeritud ingliskeelsed oskussõnad ja need kasutusele võetud. Õpilaste arvates mõjuvad need terminid tõlgituna veidralt ja kõlavad kohmakalt. See omakorda raskendab nende omaksvõtmist. Tallinna õpilased tõi näite: *moonwalk* kõlaks eesti keeles naljakalt ja tekitaks segadust. Üldiselt olid õpilased skeptilised terminite eesti keelde tõlkimise suhtes.

Võõrkeeli kasutatakse spordi valdkonnas ka televisiooniprogramme vaadates või interneti kasutades.

3.4 Eesti keele kasutus muusikas

Loomulikult kuulavad noored peale kohaliku eesti muusika ka palju ingliskeelset muusikat. Vene õpilased jälgivad ka vene muusikat. Mõned õpilased kuulavad aeg-ajalt saksa muusikat.

Igapäevane suhtlus toimub eesti õpilaste hulgas muidugi eesti keeles. Noormees Tallinnast, kes mängib populaarses rokkbändis, ütles, et muusikas kasutatakse väga palju ingliskeelset oskussõnavara. Selle taga olevad põhjused on umbes samad, mis ingliskeelse sporditerminoloogia puhul välja toodi. Paljudele terminitele pole eestikeelseid vasteid ja seetõttu on ingliskeelsed terminid kiiresti omaks võetud. Kõnealune õpilane kasutab inglise keelt ka bändiga välismaal kontserte andes või muusikat salvestades. Ta bändi tugitiim koosneb välismaalastest ja seetõttu on vajalik inglise keele kasutamine.

3.5 Eesti keele kasutus tehnoloogia ja interneti kasutamisel

Nagu uurimuses eelnevalt välja toodi, kasutavad noored tehnoloogia vallas ja internetis palju inglise keelt. Sama joonistus välja fookusgruppides. Noored loevad ja kasutavad paljusid ingliskeelseid lehekülgi, menüüsid ja programme. Inglise keele oskust nõuab ka suhtlusvõrgustike (näiteks Facebook, Orkut), Youtube'i, foorumite, muusika ja filmide allalaadimislehekülgede kasutamine. Kommentaarid ja arutelud kirjutatakse eesti keeles, aga ka inglise ja vene keeles (vene õpilaste puhul).

Kasutades erinevaid vestlusprogramme, nagu näiteks MSN, tunnistavad õpilased, et kasutatav eesti keel on segatud slangi, lühendite ning inglise ja vene keelega. Vanemad õpilased paistavad korrektsele keelekasutusele rohkem tähelepanu pöörvavat kui nooremad. Narva õpilased tunnistavad, et kasutavad vestlusprogrammides väga segatud keelt. Nad kasutavad eesti, vene ja inglise keelt ning kutsuvad seda Narva eesti keeleks.

Näib, et inglise keele kasutamine on eri vanuses õpilastele väga loomulik. Üks õpilane Tallinnast tõi välja, et internetis on vähe eestikeelset materjali ja ükskõik millisel teemal uurimuse tegemiseks tuleb info saamiseks inglise keelt kasutada. Eestikeelne informatsioon on napp ja inglise keele kasutamine on möödapääsmatu.

Kuna paljud programmid on ingliskeelsed, on õpilased harjunud neid ka selles keeles kasutama. Seetõttu ei näe nad ka vajadust eestikeelsete programmide järele. Lisaks on nad üsna skeptilised programmide eesti keelde tõlkimise suhtes, kuna nende kogemused eestikeelsete programmidega (näiteks eestikeelne MS Office) on olnud

negatiivsed. Inimeste jaoks, kes olid õppinud kasutama ingliskeelset MS Office'it, oli eestikeelne versioon imelik ja ebamugav kasutada, kuna raske oli vajalikke asju leida. Õpilased arvasid, et kui nad oleksid esimesena kasutama hakanud eestikeelset versiooni, ei oleks see ehk nii veider tundunud. Mõned õpilased arvasid, et võib-olla tunduks see loomulikum nende lastele.

3.6 Eesti keele kasutus tööturul

Noorimatel õpilastel (vanuses 13-14) puudusid veel kokkupuuted töötamisega. Seetõttu ei saanud nad selleteemalises arutelus osaleda. Mõnel vanemal õpilasel oli suvetöö kogemus. Tallinnas oli üks tüdruk töötanud pangas tellerina. Ta pidi kasutama nii eesti kui vene keelt, kuna kontor asus Tallinna venekeelses piirkonnas. Ta koges, kui oluline on edukaks töötamiseks tunda oma ala terminoloogiat. Puudulike teadmiste tõttu venekeelse pangaterminoloogia vallas oli tal probleeme venekeelsete klientidega suhtlemisel. Vene noormehel Tallinnast oli suvel ehitusel töötamise kogemus. Tema sõnul kasutas ta suvetööl eesti keelt väga harva, selle asemel kasutas ta vene ja inglise keelt. Töö oli venekeelses keskkonnas. Teheskoostööd Soome ja Rootsi partneritega, kasutati lisaks inglise keelt. Kõnealune õpilane toimis ka tõlgina inglise-vene ja vene-inglise suundadel ning juhul kui mõni ingliskeelne sõna ei meenunud, kasutas ta saksa keelt.

Kirde-Eestis Narvas töötanud õpilased olid kasutanud nii eesti, vene kui inglise keelt. Välisturistidega (näiteks Soomest, Saksamaalt, isegi Hispaaniast) suheldes on vajalik ka teiste keelte oskus peale eesti ja vene keele. Sellisel juhul on kõige sagedamini kasutusel inglise keel. Mõnel juhul on kasulikuks osutunud ka saksa keele oskus – hea on teada vähemalt paari sõna.

3.7 Eesti keel tulevases hariduses ja õpinguis

Eelnevad uurimused on välja toonud, et noored väärustavad kõrgelt inglise keelset õpetamist ja paljud eelistaksid oma lastele anda ingliskeelse hariduse. Nagu uurijad on mõista andnud, võib see tugevalt mõjutada eesti keele elujõulisust. Fookusgrupid demonstreerisid selgelt, et õpilased hindavad inglise keelset õpet väga kõrgelt. Mitmed õpilased ütlesid, et nad eelistavad edasist haridust jätkata pigem inglise kui eesti keeles. Mõne õpilase sõnul on loomulik õppida eesti keeles, kui nad Eestisse jäävad. Sellegipoolest on inglise keele õppele omistatud väärtus väga suur. Õpilased paistavad eelistavat ingliskeelset haridust, kuna nad teadvustavad inglise keele tähtsust tänapäeva globaliseerunud maailmas, kus inglise keele oskus on eluliselt vajalik. Hea inglise keele oskus tagab tulevikus ligipääsu suuremale hulgale võimalustele. Lisaks väitsid mõned Tallinna õpilased, et nad oskavad eesti keelt inglise keelega võrreldes juba väga hästi ning tahaksid seepärast edaspidi inglise keelele keskenduda.

Samas ei osanud õpilased arvata, millised tagajärjed on ingliskeelsel haridusel eesti keelele ja selle püsimisele. Pangas töötanud tüdruk oskas hinnata oma valdkonna oskussõnavara tundmist. Keegi teistest (18-19-aastastest) ei arvanud, et inglise keeles õppimine võiks nende eesti keelt negatiivselt mõjutada. Näiteks väitis üks õpilane, et eesti keelt pole võimalik unustada. Õpilased kalduvad arvama, et eestikeelse sõnavara tundmine on loomulik sõltumata erialast. Veel üldisemal tasemel ei paista õpilastel olevat aimu, kuidas eestikeelse hariduse mahu vähendamine eesti keele säilimist mõjutada võiks.

4. Tuleviku prioriteedid

Üldiselt ilmnes fookusgruppidest, et õpilased kalduvad eesti keele olemasolu pidama millekski väga loomulikuks. Keel on olemas olnud ja on olemas ka tulevikus. Ühest küljest ei saa õpilased aru oma võtmerollist keele säilitamisel – nad ei taju, et eesti keele säilimine tulevikus sõltub nende tegudest praegu ja tulevikus. Teisest küljest ei ole õpilased teadlikud teguritest, mis võivad keele säilimist ohustada (näiteks võõrkeelne haridus, kiire võõrkeelsete terminite omaksvõtt). Siinkohal on koolil ja peredel oma roll mängida, tõstmaks teadlikkust nende aspektide suhtes.

Eesti keel on endiselt õpilaste igapäevaelu osa. Kuigi inglise keel tuleb nii mitmetes vormides kui eri teid pidi, elavad õpilased eesti keele keskkonnas (väljaarvatud Kirde-Eestis). See fakt ja eelpool kirjeldatud hoiakud teevad keeruliseks selliste ideede väljamõtlemise, mis julgustaksid noori eesti keelele enam rakendust leidma. Seetõttu polnud fookusgrupid eriti viljakad uute ideede väljatöötamisel. Narvas tõi arutelu välja mõned ideed. Kuigi õpilased olid alguses skeptilised eesti keele kasutamise suhtes nendes valdkondades, kus domineerib inglise keel (näiteks ekstreemsport, arvutiprogrammid), tõid nad lõpuks välja paar asja. Selgus, et eesti keele kasutamine on mõne konkreetse motivaatori olemasolul julgustatav. Võttes näiteks rulluisutamise, arvasid õpilased, et eestikeelsete terminite ja fraaside väljaarendamine võib olla võimalik. Võimaliku projekti eeldused oleksid:

- projekti juhiks isik, kes oleks oma kogukonnas/valdkonnas kõrge mainega ja tunnustatud;
- peab leiduma isik, kes oleks selle projekti läbiviimisest ja projektist endast huvitatud;
- projekt tooks sellele isikule või valdkonnale laiemalt kaasa tunnustust ja meediakajastust (näiteks artiklid noortemeedias);
- projekti läbiviimisega kaasneksid rahalised hüved.

Võttes arvesse suuri sotsiaalseid võrgustikke, millega õpilased info- ja kommunikatsiooniteenuste kaudu seotud on, oleks võimalik korraldada suuremahulisi arutelusid projekti teemadel ning levitada ja testida tulemusi paljude inimeste hulgas üle kogu Eesti. Pealegi edendaks see üle-Eestilist noortevahelist suhtlust.

Õpikoda andis täiendavat toetust võimaliku terminoloogiaprojekti jaoks. Automehaanikat õppiv õpilaste liidu esindaja tunnistas, et eestikeelse oskussõnavara arendamine mehaanikutele (peamiselt andmeanalüüsi programmid) oleks teostatav, kui projekt tooks kokku asjatundjad mehaanikasektorist (kasutajad), oskussõnavara asjatundjad (keeleeekspertid) ja info- ning kommunikatsiooniteenuste ekspertid.

Õpikoda oli väga tulemuslik ka korrektse eesti keele teadlikkuse tõstmiseks ja tõi ka välja probleemi, et eesti keele edendamine jääb liialt akadeemilise ringi (uurijad, keeleeekspertid, õpetajad) piiresse. Seetõttu on keeleprobleemide arutamine väga akadeemiline ja vaid erialaväljaannetes toimuv. Kuigi mõnikord isegi avaldatakse keeleteemalisi artikleid päeva- või nädalalehtedes, kalduvad need artiklid liiga akadeemilise orientatsiooniga olema. Seetõttu on laiemal üldsusel keeruline diskussioonist osa võtta. Selle tulemusel jõuti järeldusele, et on oluline laiendada arutelu keeleteemadel ja kaasata enam laiemalt avalikkust.

Teiseks tehti ettepanek luua eesti keele kasutamise kampaaniaid. Kampaaniad oleksid sobilik vahend korrektse eesti keele kasutamise populariseerimiseks, kuna keel on miski, mida saab muuta otsekohe igal ajal ja igas kohas. Seevastu teised noortele suunatud kampaaniad (näiteks turvaseks) ei ole seotud otsekoheste tegevusega, keelekampaaniad omaksid aga kohest efekti, kuna me kasutame keelt kogu aeg.

Kolmandaks rõhutasid noorteorganisatsioonid, et igas organisatsioonis on ruumi korrektse eesti keele teadlikkuse tõstmiseks. Kuigi mõned organisatsioonid, näiteks õpilaste liit, on juba pannud rõhku korrektsele eesti keelele kõigis ametlikes dokumentides, on palju tööd veel ees.

Neljandaks leidis üks õpikojast osavõtnu, et oleks hea mõte alata üritusi, mis oleksid keskendunud eesti keelele (muusikafestivalid jms).

5. Kasutatud allikad

Eesti Statistikaameti andmebaas <http://pub.stat.ee/>

Ehala, M., and Niglas, K. 2006. „Language Attitudes of Estonian Secondary School Students“ *Journal of Language , Identity, and Education*, 5(3), 209-227.

Estonica kodulehekülg.

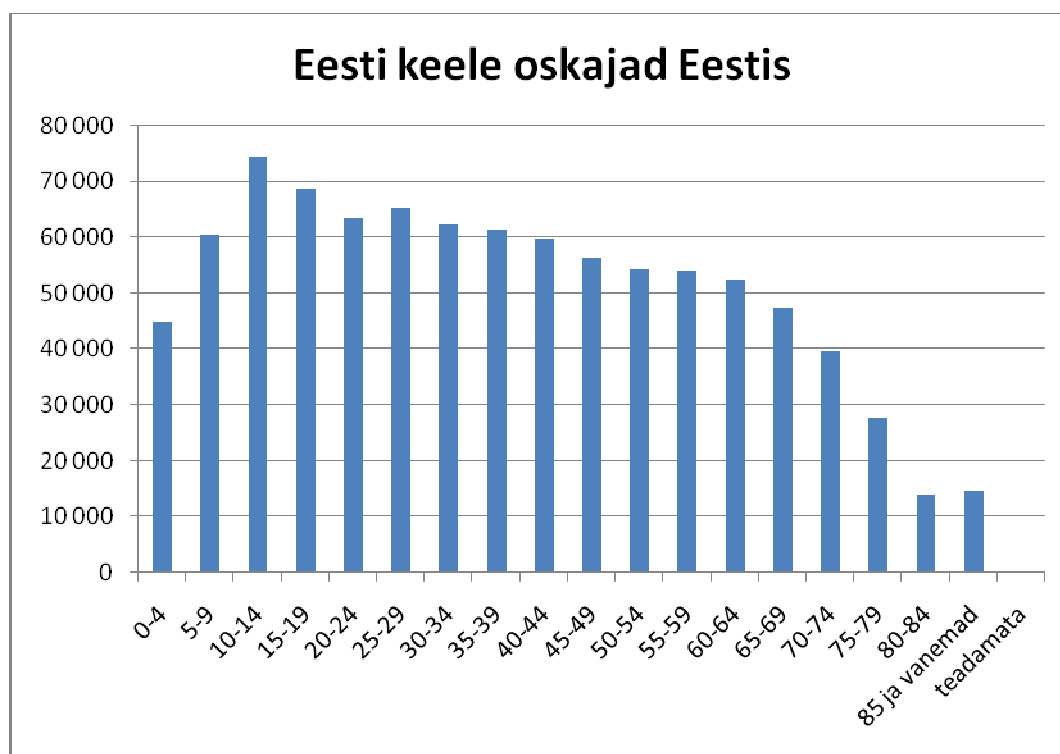
http://www.estonica.org/est/lugu.html?kateg=6&alam=100&menyy_id=1080.

Haridus- ja Teadusministeerium. 2008. „Keelehariduspoliitika ülevaade: Eesti Raport“, Tartu. <http://ekn.hm.ee/node/38>.

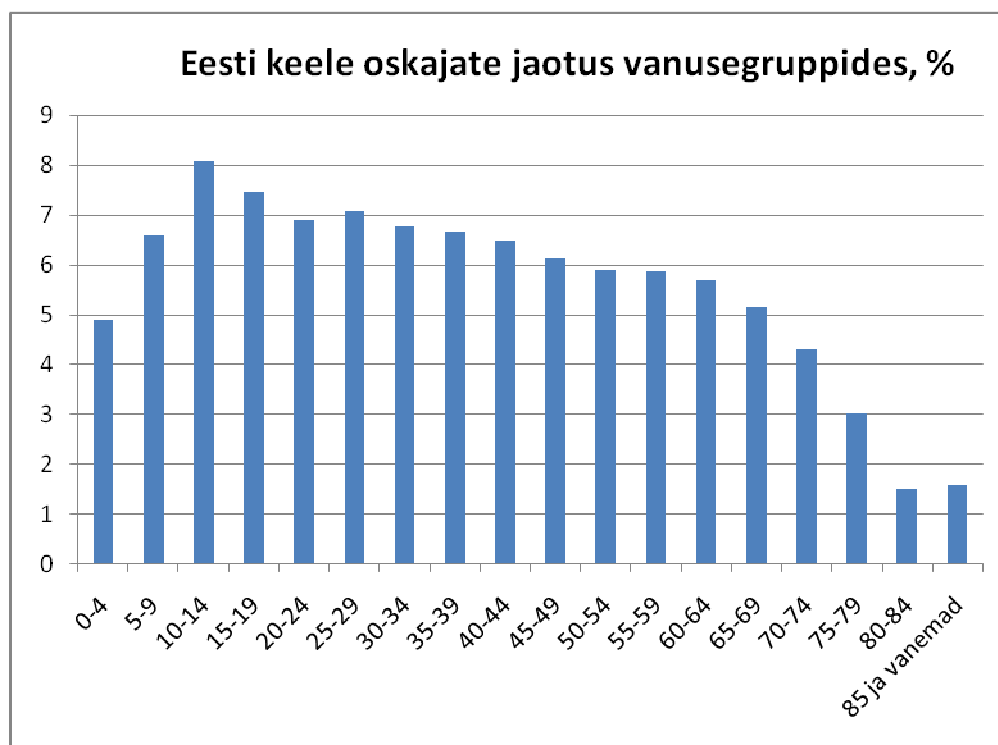
Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehekülg <http://www.hm.ee/>.

Masso, A., and Vihalemm, T. 2005. “Võõrkeelte oskus ja kasutamine, seos sotsiaalse integratsiooni ja mobiilsusega Eesti ühiskonnas 2002-2003” Raport Haridus- ja Teadusministeeriumile.
<http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=5744>.

Lisa 1

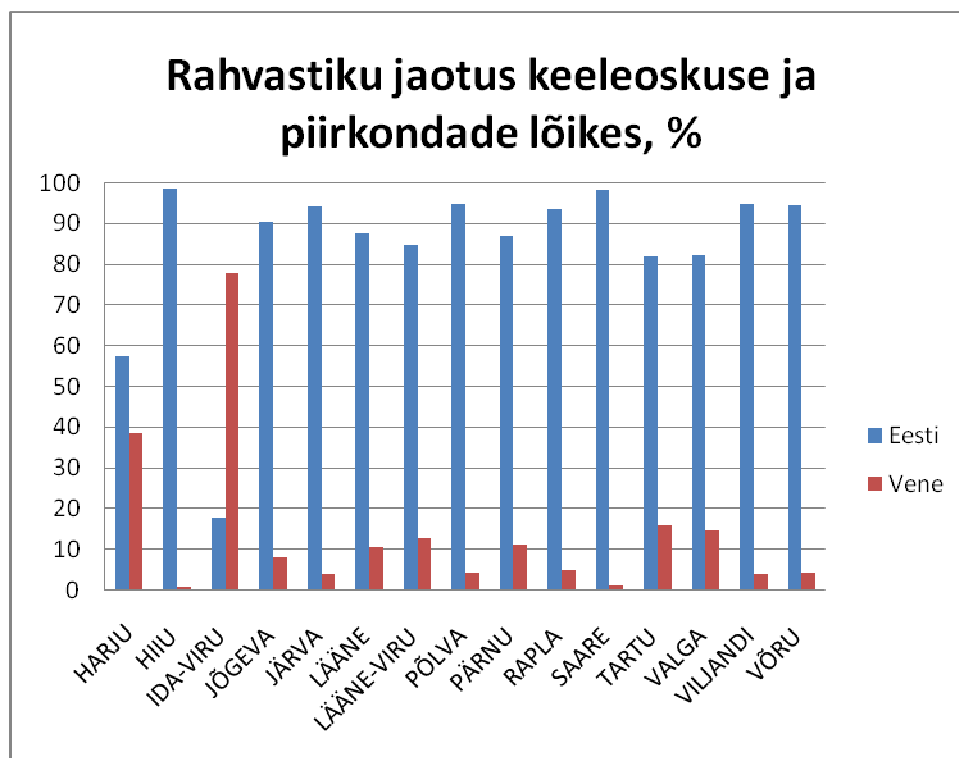

Allikas: Rahvaloenduse andmed 31. märts 2000.

Allikas: Rahvaloenduse andmed 31. märts 2000.

Lisa 2

Allikas: Rahvaloenduse andmed 31. märts 2000.

Lisa 3: Institutsioonid ja organisatsioonid, mis tagavad eesti keele arengu ning Eesti keelepoliitika ja keeleõppe poliitika teostamise.

- **Keeleinspeksioon** on HTM-i valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mis teostab riiklikku järelevalvet keeleseaduse ning teiste keeleoskust ja keelekasutust reguleerivate õigusaktide täitmise üle, annab välja hoiatusi ja tõkendeid ning vajadusel määrab trahve.
- **Eesti Keele Instituut** on HTM-i hallatav riigi teadus- ja arendusasutus, mille ülesanne on eesti kirjakeele, eesti murrete ja eesti keele sugulaskeelte uurimine ning akadeemiliste sõnaraamatute koostamine. Nende tegevuste hulka kuuluvad ka keelekorraldus ja keelekorralduse arendamine.
- **Ülikoolid** (Tartu Ülikool ja Tallinna Ülikool) tagavad kraadiõppe ja viivad läbi keelealast teadustööd.
- **Eesti Keele Sihtasutuse** eesmärk on toetada ja soodustada eesti keele ja kultuuri uurimist ning aidata kaasa eesti keele kui riigikeele ja eestlaste identiteedi kandja igakülgsele uurimisele ning hooldele.
- **Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome ja õiguskeele talitus** tegeleb õiguskeele korraldusega ning eelnõude õiguskeelekasutuse ühtlustamise ja õigusterminate süstematiseerimisega ning õigusaktide tõlkimisega inglise ja vene keelde.
- **Eesti Terminoloogia Ühing (ETER)** on mittetulundusühing, mille eesmärk on Eestis tehtava terminoloogiatöö koordineerimine koostöös Eesti Keele Instituudiga. Lisaks korraldab ETER koostööd rahvusvahelise terminoloogiaasutuste võrguga.
- **Riiklik Eksami ja Kvalifikatsioonikeskus** on HTM-i hallatav riigiasutus, kes valmistab ette mh ka eesti keele riigieksami ülesandeid ja viib läbi eksameid.
- **Võru Instituut** on Kultuuriministeeriumi hallatav teadus- ja arendusasutus, mis tegutseb ajaloolise Võrumaa piirides ja aitab jäädvustada ning arendada kohalikku murret ja kultuuri.
- **Integratsiooni Sihtasutus** algatab, toetab ja korraldab Eesti ühiskonna integreerumisele suunatud projekte.
- **Eesti Emakeeleõpetajate Selts** on mittetulundusühing, mis koondab eesti keele ja kirjanduse õpetajaid ning teisi emakeeleõpetusest, keelehooldest ja kirjandusest huvitatuid. Seltsi tegevuse eesmärk on propageerida ja väärtustada eesti keele ja kirjanduse õppimist ning õpetamist, tõsta seltsi liikmete emakeelehariduslikku taset ja täiustada nende erialateadmisi ja kutseoskusi.
- **Eesti Keele kui Teise Keele Õpetajate Liit** tagab eesti keele kui teise keele õpetamise metodoloogia alase väljaõpetuse ja nõustamise, lisaks valmistab ette ja levitab oma liikmetele trükimaterjale.
- **Emakeele Selts** tegutseb mittetulundusühinguna ja on assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga. Seltsi eesmärgid on eesti keele uurimisele ja korraldamisele kaasa aitamine ning avaliku huvi äratamine eesti keele vastu. Emakeele Seltsi keeleteoimkond annab soovitusi ja norme kirjakeele asjus.
- **Eesti Noorte Keeleorganisatsioon** loodi koostöös HTM-i ja Emakeeleõpetajate Seltsi vahel eesmärgiga viia läbi uurimusi koolide keelekeskkonna, noorte keelekasutuse ja keelehoiakute kohta. Organisatsioon annab nõu küsimustes, mis puudutavad õpilaste keelekonkursse ja edendab eesti keele ja selle korrektse kasutuse väärtustamist.

Käesolev osa tugineb Keelehariduspoliitika ülevaate Eesti raportile 2008.